

*Prie Sirishofo įlankos kranto, kur prieš trejus metus buvo atplaukus
šviesi burvaltė, atsirado baltas irklinis laivelis. Jis čia stovi jau
aštunta diena ir niekas jo net nesigviešia. Svarstau, ar ne manęs
jis laukia, ar ne manęs pasiimti atplaukė! Aš pasiruošęs kelionei!*

Visas mano gyvenimas prabėgo ruošiantis!

AUGUSTAS STRINDBERGAS – HARIETAI BOS,

Iš slapto dienoraščio

*Išvažiuodamas iš Peterburgo sakiau, kad vykstu „ieškoti stebuklo“.
Apibrėžti „stebuklą“ labai sunku, bet man to žodžio reikšmė
buvo visiškai aiški. Jau seniai supratau, jog iš to priešybių labirinto,
kuriame gyvename, galime išeiti tik nauju keliu, visai kitokiu,
nepanašiu į tuos, kuriuos žinome ir kuriais vaikštome. Bet kur tas
naujas ar užmirštas kelias prasideda, negalėjau pasakyti.*

P. D. USPENSKIS, *Nežinomo mokymo fragmentai*

Uvertiūra

HUNDINGO MENĒ

Pušų apsupta medžio ir akmens troba šmėkšo dangaus aukštybėse, šalia uoloto skardžio. Ganiavai praskintame kieme tvyro stiprus mėšlo kvapas. Židinyje pokši storos pušų šakos, gūsingas vėjas braškina trobesio kampus.

Lauke girdėti bėgant, bildant – lyg kas pereina per kiemą ir susverdėjęs griūva prie laiptų, nuplėšia turėklo lentjuostes, ir beveik tuoj pat plačiai atsilapoja durys. Smarkus šiaurys sviedžia vidun nudrėkostas medžio šakas, o su jomis įvirsta nepaprasto augumo vyras, jis užšauna skląščiu duris, nuklumpina pro menės viduryje augantį uosį prie židinio, atsiklaupia prie šilumos ir, minutėlę bejėgiškai palinksojęs, išsitiesia ant lokio kailio, pakloto ant grindų. Bet dar pakelia kuplią plaukų velteną ir, atkišęs nevalyvą barzdą, užtraukia:

*„Nesvarbu, kieno tas židinyš,
čia turiu aš pailsėti!“*

Gražus vyro tenoras pažadina moterį, ji atskuba į menę ir jiedviem dar gerai neįsižiūrėjus vienam į kitą užsiplieskia meilė.

Jiedu tyliai šnekasi, stovi taip arti, kad žodžius taria vienas kitam į lūpas. Moteris pasisako esanti vardu Zyglinda. Vyras savo vardo nesako, jis net nežino, kaip jį reikėtų vadinti. Neigia esąs *Frydmundas*, *Ramusis* ir spėja esąs *Frydlosas*, *Neramusis*, o tai liudija jį esant išguitą iš bendruomenės nusikaltėlį, kurį, pagal germanų teisę, gali žudyti kiekvienas. Vyras to neneigia, bet purto galvą paminėjęs *Frohvalto*, *Linksmojo*, vardą, – deja, sako, tas vardas jo neapibūdina, todėl turįs pasivadinti *Vehvaltu*, *Sielvartinguoju*. Tebūnie šitoks vardas, šnibžda jis, jeigu kiti netinka.

„Mano tėvas vadinosi Volfas. Jis buvo veikiau vilkas nei žmogus. Užpuolus padugnių gaujai, kuri sunaikino mūsų namus, netekau motinos ir sesers. Globojamas tėvo, užaugau miško priebėgoje, ir priešai mane pažįsta kaip *Volfingą*, *Vilkiuką*.“

Kai tas, kuris pasivadino Vehvaltu, nutyla, lauke sužvengia žirgas, laiptus sudundina geležiniai batai ir į trobą įžengia Hundingas. Tai tvirtas vyras dideliu pilvu, jo žąstų raumenys stambūs, kaip šlaunys, lokio pajėgumo plaštakos gali sutraiškyti kaukolę. Hundingo žvilgsnis iš karto sminga į apsibrozdinusį karį su Zyglinda ir jis, numetęs nešulį, griebiasi kalavijo.

Jie nenoromis prisistato vienas kitam, ir svetys atskleidžia atėjęs be ginklo, su taikingais ir gerais ketinimais. Atlyžęs Hundingas suteikia jam prieglobstį. Vis dėlto jiedviem toliau kalbantis paaiškėja, kad svetys – kaip tik tas, kurio Hundingas – samdomas karys – vaikosi, tad svečio saugumo laikas sutrumpėja, jis bus neliečiamas tik vieną naktį ir Hundingas bosu dainuoja:

*„Susitiksim rytoj, Volfingai:
girdėjai, ką pasakiau –
gerai pasisaugok!“*

Hundingas dingsta savo kambaryje ir Zyglinda šnibžda:

„Patieksiu jam vakarienę, įmaišysiu tokių gydalu, kad iki ryto nereikėtų klausyti jo aukštinosi!“

Moteris valandėlę patriūsinėja virtuvėje ir nuskuba pas Hundingą su kaupinai apkrautu padėklu. Sugrįžusi išsineria iš medvilninės suknelės. Ant jos švelnios odos šoka liepsnos atšvaitai. Vehvaltas nuryja seiles ir atsiraišioja odinius apdaro dirželius.

Vehvalto ramaus kvėpavimo ritmu Zyglinda ant jo kilsuojančios krūtinės braižo pirštu runas ir kalba: „Mane atvedė į šitą rūmą, iškėlė gražias vestuves, ir svečių, vyno, žvėrienos jose buvo lig valios. Per iškilmę aš sėdėjau išpuošta gėlėmis, nors svarbiausias buvo Hundingas, o aš tik reikmuo, ir nepažinojau nė vieno iš tų, kurie mane sveikino. Hundingas man nesipiršo. Neprašė tėvo ir brolio sutikimo, nebučiavo mėnesienoje, nespruko su manim šieninėn vasaros naktį, bet davė saują skatikų plėšikams ir tie sunaikino mano namus, atskyrė mane nuo šeimos. Štai ką mes šventėme! Štai tokio pagrobimo džiaugsmu mėgavomės!

Apie vidurnaktį pro duris įžengė seniokas pilkais drabužiais, vieną akį prisidengęs skrybėlės kraštu. Senis peržvelgė apkvaitusius vestuvių svečius, nusijuosė kalaviją – žvilgiausią ir gražiausią iš visų man matytų, prasibrovė pro erzeliuojančius plačiagerklus prie uosio ir įsmeigė kalaviją į jo kamieną. Vestuvių svečiai nuščiuvo, o senis įdūrė į mane vieną akį, žibančią žvaigždžių

šviesa, ir aš supratau, kad tas stebuklingas kalavijas ir su juo susieta mano širdis skirta tam didžiavyriui, kuris išvaduos mane iš Hundingo nagų.“

Vehvaltas pašoka ant kojų ir nužirgluoja prie uosio, norėdamas apžiūrėti gumbuotame kamiene stirksančią, puošnią kalavijo rankeną.

„Man reikia ginklo žadėtai dvikovai su Hundingu, ir tikrai norėčiau tapti tau skirtu vyru.“

Zyglinda pritykina prie Vehvalto, išiglaudžia jam į glėbį: „Visi vestuvių svečiai mėgino ištraukti kalaviją, bet nė vienas jo neišjudino. Vėliau savo pajėgumą tikrino kiekvienas, užėjęs į menę, ir Hundingas ne kartą patempė nugarą. Bet likimo deivės pašnibždėjo man į ausį, kad Volfo sūnui tikriausiai pavyks.“

Vehvaltas sušunka: „Mano tėvas tik bailiams skelbėsi esąs Volfas! Jo tikrasis vardas – *Velsas*!“

Zyglinda sako: „Jeigu tavo tėvas Velsas, tai tu – *Velsingas*, vadinasi, tavo tėvas įsmeigė į medį kalaviją dėl tavęs! Tad Sielvartinguoju tavęs daugiau nebevadinsiu. Aš pavadinsiu tave vardu, įprasminančiu mano meilę – *Zygmundu, Pergalinguoju*! Tegul visi tave pažįsta kaip Zygmundą!“

Zygmundas sugniaužia kalavijo rankeną.

„Tebūnie! Aš Zygmundas, Pergalingasis, o tai – mano tėvo kalavijas! Mano ranka ištrauks jį iš medžio kamieno, o tada kalavijas gaus *Notungo* vardą! Notungas – pagalba bėdoje, mano ir mylimosios Zyglindos gelbėtojas!“

Zygmundas ištraukia kalaviją iš uosio kamieno ir iškelia virš galvos. Zyglinda apsiveja jį rankomis: „Zygmundai, mano dingęs broli, mano mylimasis, mano brangenybe!“

Zygmundas nuleidžia Notungą ir apsikabina seserį: „Zyglinda, mano dingusi seserie, numylėtoji mano, nuotaka mano, mano akių šviesa!“

1856 metų spalio 22 diena, Ciurichas, genialiojo Franco Listo gimtadienis.

Richardo Vagnerio surengtame susibūrime valandos iki pietų prabėgo klausantis scenų iš „Valkirijos“, – akompanavo Listas ir ponija Haim, dainavo pats Vagneris, – taip pat dviem fortepijonais atliekamos Listo simfoninės poemos ir ką tik užbaigtų Vagnerio operų „Tristanas ir Izolda“ bei „Nugalėtojas“ libretų skaitymo balsu. Dalyviai: poetas Georgas Hervegas, ponija Emili Haim, rašytoja Matilda Vezendonk, kunigaikštienės duktė Marija, Vagnerio sesuo Klara, muzikantas Aleksandras Vinterbergas, kompozitorius Teodoras Kirchneris, politikas Johanas Jakobas Zulceris ir, be abejo, dienos didvyris – kompozitorius Francas Listas.

Po meniškų išgyvenimų džiaugsmingai nusiteikusiai draugijai būtina pavalgyti ir atsigauti, tad eina prie stalo, nukrauto visokiais gardėisiais, neužmirštant vyno bei likerio. Vingraus pašnekėsio metu šokčiojama nuo vienos temos prie kitos, o kadangi čia tiek menininkų, meno mylėtojų ir net vienas žinomas politikas, neišvengiama tam tikrų *phrases d'armes* figūrų, kitaip tariant, vieni klausia, kiti atsako, atsakymai, taip pat kai

kurie klausimai kandūs, bet apskritai šnekamasi maloniai ir garsiai.

Iš Veimaro atskrieja telegrama, joje Hofmano fon Falerslebens eilės, kurias patetiškai pabrėždamas žodžius perskaito Georgas Hervegas. Šitaip pasukus prie poezijos, kyla trumputė diskusija dėl Heinricho Heinės, pagal kurio eiles Robertas Šumanas yra parašęs daugelį reikšmingiausių dainų ir už kurių stoja nepalenkiamas gerbėjas Teodoras Kirchneris, o Listas, remdamasis savo nuostatomis, – kritikuoja, ir Matilda Vezendonk paklausia, ar jis nemanąs, jog Heinrichas vis dėlto nusipelnė, kad jo „kaip poeto vardas būtų įrašytas nemirtingumo šventovėje“, ir Listas atsako: „Taip, bet purvu.“

Iki soties prisivalgiusi ir prisikalbėjusi draugija grįžta į muzikos salę. Listas sėda prie fortepijono, išskleidžia pastabų tirštai primargintą partitūrą ir Vagneris paprašo „ypatingosios publikos“ leidimo pagroti savo paskutinį kūrinį „Zygfridas“, pagailestaudamas, kad jis dar nebaigtas.

„Šiaip nebaigto kūrinio negročiau, bet matau, kad „Tristanas ir Izolda“ atims visą nuregimą laiką ir „Zygfridą“ dar negreit pabaigsiu.“

Vagneris ir Emilė Haim stoja prie piupitrų ir Franco Listo stebuklingieji pirštai ima lieti preliudiją.

Per pertrauką draugija vėl susėda prie stalo.

Vagneris sako rašęs „Nibelungo žiedą“ nuo galo į pradžią, vis dėlto pradėjęs rašyti jau turėjo galvoje visą veikalo struktūrą, ir nors didžiumai šitai žinoma, keletas dalyvių panūsta sužinoti daugiau.

„Nieko ypatingo nepasakysiu“, – nusijuokia Vagneris. – „Iš pradžių ketinau vieną ilgą operą išplėtoti iki „Orestėjos“ trilogijos, bet susizgribau, kad reikia prologo. Ketinau sukurti graikų stiliaus tragediją „Zygfrido mirtis“, bet galiausiai parašiau keturis muzikinės dramos libretus. 1853-iaisiais pradėjau „Reino aukso“ uvertiūrą, kurią susapnavau Specijoje.“

Vagneris nusišypso: „Iš tiesų auksas iškilo iš Ligūrijos jūros, o ne iš Reino gelmių.“

Jis pakelia amareto taurę ir, įtraukęs salsvos migdolo kvapnies, pastato ant stalo: „Sapnai nepaprastai svarbūs kūrybai, nes *viskas* vyksta miego ir budrumo paribyje. Menas iš esmės yra sapniškas. Pastebėjote? Sapnas – žmogaus proto poetinių ir religinių sričių nevalinga apraiška, o menas – valinga. Gal kas mano kitaip? Jei ne, aš pasirengęs kitam veiksmui.“

Prologas

Išėjus knygai „Verneris H. Bergeris: menas ir gyvenimas“ pajutau tuštumą ir iš leidėjo surengtos diskusijos išėjau suglumęs. Maniau, kad baigus darbą apims pilnatvės jausmas, juk sunokinau ir paleidau į pasaulį skalsų nuodugnaus tyrinėjimo vaisių, bet susivokiau, kad vėl sėdžiu prie švaraus lapo ir ničnieko nedarau. Tokiam dalykui buvau nepasiruošęs. Kai suūžė spaustuvės mašinos, jaučiausi išsunktas kaip citrina, tad, maniau, džiaugsiuosi, kad galiu išmesti iš galvos Bergerį ir jo šeimą, bet dabar pajutau, kad net ir rašydamas širdyje netikėjau, jog tos svajos virs tikrove.

Turėjau spinduliuoti pasitenkinimu, bet atrodė, kad nepadariau to, ką privalėjau padaryti. Jaučiausi kaip padlaižys. Ir kaip juokdarys. Bet pikčiausia, kad jaučiausi kaip apgavikas.

Nesitikėjau, kad iš ryto, rengiantis ir blizginant batus, užplūs tokios mintys. Įsivaizdavau, kad diena bus šventiška, kad susikaupęs galvosiu tik apie savo knygą, o kitkam net neliks laiko. Eidamas per Karaliaus parką pasižadėjau nors šį vakarą vyti šalin tokias mintis. Prisėdęs parko kavinėje iš Uosto gatvės pusės, nutariau atšvęsti knygos išleidimą puodeliu robustos, kitaip tariant, kapučinu, paruoštu su Kongo kava. Bet, keldamas prie lūpų Mažųjų brolių ordino aprangą įkūnijančio gėrimo

puodelį, aiškiai suvokiau, kad šviežiais dažais kvepianti biografija tėra tarpinė stotelė ir kad tikrasis pasakojimas dar neišdėstytas ant popieriaus. Supratau, kad turėsiu vėl grįžti prie to paties ir kad Bergeriai tikriausiai nepaliks manęs ramybėje.

Tad jau tą patį vakarą ėmiau mąstyti apie lydimąją dalį biografijos, kuri dar net nepasiekė knygynų. Išsitraukiau bloknotę, nuėmiau gumelę, spragtelėjau tušinuką ir, pirmame tuščiame puslapyje parašęs pavadinimą „Sapnų sala“, greitai jį apibrėžiau. Veikalo tema buvo aiški. Visa tai, ko man neleido papasakoti įsipareigojimas, taip pat baiminga pagarba ir su ja susijęs saugumo poreikis. Prisiminiau Vernerio dėdę, jau Anapilin išėjusį šeimos teisininką, ir karštus mudviejų ginčus. Mintys įgijo žodžių pavidalą: „Fortunijau, šią knygą skirsiu tau. Pažiūrėsim, ką tavo įpėdiniai, kitaip tariant, būrys šeimos įmonės samdytų teisininkų pasakys – iškels bylą, kaip žadėjai, ar nulinčius; ar tavo testamentu minima ir mano pavardė; ar tu išvardijai neskelbtinus faktus ir pasekmes už tai, kad juos atskleisiu.“ Užsisakiau keturiasdešimt gramų kalvadoso ir, užmerktomis akimis mėgaudamasis ažuolo statinėse subrandintu įspūdingo skonio gėrimu, galvojau: „Verneri, aš nesuprantu, kodėl norėjai nuslėpti kai kuriuos dalykus. Netikėjai savo meno stiprybe? Juk menas išsaugo esmę ir vertę, kad ir kokia būtų aplinkinių nuomonė. O gal ir tu išsigandai minties, kad bus paliestas tavo privatumas? Betgi pats sakei, kad menininkai turi rodyti žmonėms savo gyvenimą, ką jie neva ir daro? Gal tu mane laikei užrakinama spinta, kurioje galėsi slėpti mintis ir darbus nuo žmonių akių? Atrodo, kad tu klydai. Žinai, ką? Tavo kūrybos reikšmė tikrąjį matą pasieks tik tuo atveju, jei tau pavyks išsivaduoti iš mano suregztos kilpos.“

Pagalvojau ir apie Vernerio žmoną bei sūnų: „Mija, Džonata-
nai, atleiskit man, bet turiu tai padaryti. Tiesiog kitaip negaliu.“

Tada pradėjau rašyti knygos planą.

Nepagražinta tiesa apie Vernerio kelionę į Afriką, Robinzo-
no Kruzo sala, Nibelungo žiedas, G. I. Gurdžijevs, Leonaro Se-
zero ir poeto Frydricho Tyko mistika, Peras Erikas Stenas ir tai,
kas vyko Sapnų saloje...

Braižant apytikrą rankraščio struktūrą, raktažodžius ir ri-
kiuojant darbo planą, iš susijaudinimo drebėjo rankos. Pabaigęs
giliai atsikvėpiau, nes dar nesupratau, kodėl pačias svarbiausias
figūras ir elementus biografijoje aprašiau taip paviršutiniškai.
Užverčiau bloknotą, įkišau į jį tušinuką ir išėjau iš kavinės, ži-
nodamas, kad pradėdu dar vieną kelionę į gluminantį Bergerių
pasaulį ir kad tylėjimo laikai pagaliau pasibaigė.

Su Peru Eriku Stenu susipažinau dešimtojo dešimtmečio pradžioje, per Švedijos teosofinės draugijos susirinkimą „L“ rūmuose, kur laiptinės, kabinetai, salės ir net virtuvės dekoras idealiai tinka teosofinius dalykus nagrinėjantiems renginiams. Apie laukujes duris sukasi satyrai ir kitokie raguoti padarai. Prašmatnios salės lubas prilaiko ornamentuotos kolonos. Iš daugybės auksuotais gipso rėmais aptaisytų paveikslų žvelgia vyrai rūškais veidais – aukštesnysis luomas: rūmų savininkai, vyskupai, palūkininkai, vyriausybės tarnautojai ir laisvieji mūrininkai.

Tą vakarą, kai negausią, slaptų žinių ištroškusią mūsų draugiją skandino teosofijos slėpiniai, mano akį patraukė tamsiame kabineto gale stovintis, sakyčiau, kažkokio glebaus grožio juodaplaukis. Jis dėbčiojo iš papildbų aplink ir aš negalėjau nekreipti dėmesio į jo veidą, aiškiai matydamas, kad tas taisyklingas grožis slepia žiaurumą ir nedorumą. Rodės, žvelgiu į Doriano Grėjaus portretą, kuriame jaunuolio sugedimas išreikštas tik pirmaisiais potėpiais. Tas pastebėjimas taip sužadino mano smalsumą, kad pasibaigus susirinkimui prišokęs pakviečiau jį vėlyvos vakariėnės. Paaiškėjo, kad Peras Erikas dėl patirtų ekonominių smūgių jau senokai sočiai nevalgęs, tad išipratinęs jį reguliariai maitinau ir girdžiau keletą mėnesių, iki jis sulaukė palikimo ir iškeliavo į

vieną vienuolyną Tolimuosiuose Rytuose ieškoti tiesos, kurios teosofija neatskleidė.

Peras Erikas Stenas leidosi į pokalbį savo nekeičiamu stiliumi: keliais žvilgtelėjimais įkainojo mano kostiumą, įvertino restorano lygį ir brangaus vyno butelį, kurį nė nemirktelėjęs užsakiau, ir kai pratrūko suokti, pasirodė net kaip madam Blavatskajos lygio mistikas. Manė padarysias įspūdį žmogui, kurio susidomėjimo objektas aiškus vien iš to, kad šis apsilankė teosofų susirinkime. Šypsojau ir leidau jam kalbėti.

Tokius žmones, kaip Peras Erikas, prigimtis verčia meluoti net tada, kai tiesa įdomesnė už pramaną. Jie meluoja lyg mėgindami pasitikrinti, į kokį labirintą gebės įlįsti ir kaip galės iš jo išsigauti. Greitai pajutau, kad negaliu atskirti tiesos nuo prasimanymų. Tačiau supratau, kad jo požiūris į įdomias temas tuščias ir niekingas.

Peras Erikas pasakė buvęs su draugu Gobio dykumoje ir atlikęs magiškus seksualinius užkalbėjimus pagal Alisterį Kraulį.

– Jie, aišku, nesuveikė. Noriu pasakyti, kad niekas mums neapsireiškė, tamsa liko tamsa ir keli mūsų uždegti deglai nušvietė tik smėlyje nubrėžtą ratą, o ne dievo veidą, bet ir tas išgyvenimas buvo stiprus. Sakyčiau, kad po tokio išgyvenimo žmogus pasikeičia. O gal pakviestoji dvasia įsigauna į žmogų ir sieloje įvykstančią permainą – galbūt *ja* – reikėtų laikyti *Aiwass* apsi-reiškimu.

Nors Eriką Perą labiau traukė priešinga lytis, per vėlesnes savaites pavyko sumasinti jį meile už galimybę įsikurti pas mane. Truputį prisiverstinį mudviejų sugyvenimą sudarė ilgos vakarie-nės ir tai, ką meilužiai daro slapta nuo visų, taip pat šalinimasis

vienas kito, kaip paprastai nutinka užsimezgdus santykiams, pagristiems abipusiu išnaudojimu. Tad prisipažįstu, kad žodžio „meilė“ prasmė čia nėra tikroji. Tai veikiau buvo vargais negalais suvaldyta simbiozė, į kurios nemalonus smulkmenas stengiausi kreipti kuo mažiau dėmesio. Mintis dėl Pero Eriko nedorumo irgi pasitvirtino, nes vieną vakarą grįžęs namo neradau jo ir šios tokios dalies savo turto. Ne tokios didelės, kad reikėtų skambinti policijai, bet ganėtinos, norint porą mėnesių patogiai gyventi. Paskui Peras Erikas sulaukė palikimo ir aš keletą metų nieko negirdėjau apie jį.

Negaliu Pero Eriko apibūdinti žodžiais „mielas šunsnukis“, – nors jaunystėje jis buvo ir mielas, ir šunsnukis, – tačiau jo tikroji persona nusakytina „kaip to, kuris artėliau atklydusius suvarpo it kirminas“. Siurbėlės darbą galima atlikti stilingai, bet Perą Eriką visada gaubė pralaimėtojo ir nevykėlio aura, o jo intrigos buvo tikrai žemo lygio. Jis naudojosi žmonėmis, nes tik tiek tegebėjo, įsikibdavo jų išiktas bėdos ir tuštindavo kišenės jiems nusigręžus, o paskui be galo, be krašto regzdavo pasakas, gelbėdamasis nuo pasekmių.

Kalbėdami apie kitus, paprastai daugiau pasakome apie save, o skaitytoją tikriausiai glumina keliais sluoksniais gulanti informacija, todėl mano sukurtas veikėjo paveikslas gali būti supras-tas klaidingai. Spėju, kad mano pasakojimas atrodo kupinas kartėlio dėl prarastų vertingų daiktų, bet apie juos aš tikrai ne-galvoju. Tikrai nebūčiau palikęs bute Pero Eriko vieno, jei bū-čiau manęs, kad, atsisakęs tam tikrų paslaugų laukiančios mano draugijos, jis praras teisę į nedidelį galutinį atlygį.

Sugrįžęs iš Tibeto, Peras Erikas netikėtai ėmė kurti toli siekiančius planus. Jis susisiekė su manimi, lyg nieko nebūtų nutikę, lyg mano turtas nebūtų dingęs, ir mano padedamas Kungsholmeno saloje, vieno namo rūsyje, įsteigė nedidelį „Mistikos knygynėlį“. Peras Erikas būtų galėjęs iš to knygynėlio gyventi neskursdamas, bet ir ten jis negebėjo dirbti su tokiu atsidavimu, kokio reikia sėkmingai prekybai sukti. Knygynėlis dirbo nereguliariai, neprekiavo paštu, o retas kuris praėivis pastebėdavo mažuose cokolinio aukšto languose išdėliotas knygas, kurių pavadinimai ir šiaip jau viliojo tikrai marginalią klientūrą. Palikimo finansinius likučius prarijo paveldėtos škunos remontas. Peras Erikas įsikūrė Estermalmo pakrantėje stovinčiame laivelyje, kurį buvo pakrikštijęs vardu „Dhjana“, nes nelabai buvo aišku, ar laivas tinkamas plaukioti. Vis dėlto viskas susiklostė gerai. Peras Erikas gyveno Stokholmo centre nemokėdamas nei už elektrą, nei prieplaukos mokesčio. Jam pavyko išsiderėti ir nedidelę knygyno patalpų nuomą, išpešant naudos iš tos pačios veiklos srities. Kartą per mėnesį savo šeimininkei ir jos draugams Peras Erikas taro kortomis burdavo ateitį ir tapo tokiu išmoningu palaižūnu, kad nesibaimino, jog bus išvytas.